

ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКУ НА БАГАТСТВО В УКРАЇНІ

PERSPECTIVES OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF NET WEALTH TAX IN UKRAINE

Яренко Ганна
здобувач кафедри
фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Iarenko Ganna
candidate
for PhD
SHEI «Kyiv National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

Розглядаються питання щодо ефективного впровадження податку на багатство з урахуванням досвіду зарубіжних країн, чинного вітчизняного законодавства, законопроектів з питань оподаткування предметів розкоші. Окреслюються проблеми, які мають бути вирішені до моменту запровадження в Україні податку на багатство.

The effective implementation of net wealth tax are regarded through the West countries' experience, applicable Ukrainian legislation, Ukrainian draft Laws on taxation the luxury goods. The problems which should be solved prior to the net wealth tax implementation in Ukraine are outlined. The conceptual issues on defining the essence of the wealth, its assessment and taxation are the basis for effective functioning of net wealth tax in any country. Therewith the author of the article emphasizes the importance of critical assessment of international experience of net wealth taxation with account for economic, social and historical peculiarities typical of Ukraine.

Ключові слова: багатство, податок на багатство, розкіш, майно, оцінка майна, ефективність оподаткування, соціальна справедливість.

Keywords: wealth, net wealth tax, luxury, property, assessment, tax efficiency, social justice.

Нині в країнах Заходу все частіше підіймається питання щодо впровадження податку на багатство або його вдосконалення. Більшість країн, в яких такий податок існує, зіштовхнулися з тим, що для його ефективного справляння існуюча система статистики, обліку й оцінки майна, що підпадає під оподаткування, ще потребує вдосконалення.

Розглядаючи питання доцільності запровадження податку на багатство у вітчизняну податкову практику, необхідно чітко усвідомлювати, що на сучасному етапі у всьому світі та в Україні, зокрема, спостерігається посилення соціальних протиріч, що стало

наслідком зростання нерівномірності розподілу доходів між членами суспільства. Як зафіксовано в матеріалах Стратегії партнерства України із організаціями Групи Світового Банку 2012-2016 роки, в нашій країні «багатство фактично зосереджено в руках кількох осіб, система соціального захисту майже зруйнована, а стандарти наданих державних послуг значно погіршилися» [1, С.1]. Разом із тим, маємо відмітити, що в країні упродовж останнього десятиліття відбулося істотне зниження рівня бідності. Головним чинником зниження показника абсолютної бідності було реальне підвищення заробітної плати, а додатковим чин-

ником - державні трансферти [1, С.11]. Зокрема, у докризові роки частка бідного населення впала з 47% у 2002 році до 8,9% у 2008 році. Згідно з підходами Світового Банку межею бідності визнано дохід однієї людини на день на рівні 5 доларів США за паритетом купівельної спроможності.

Для фінансового права України податок на багатство є новим, законодавство з питань податку на багатство (податку на розкіш) знаходиться лише на етапі свого становлення, його адекватність суспільним потребам нашої країни та економічна ефективність значною мірою залежить від того, наскільки такий податок «вписується» у вже існуюче правове поле. В Україні необхідно створити відповідне правове поле, яке б унеможливило вивіз майна, котре буде класифіковано як багатство і розглядатиметься як об'єкт податку на багатство, або ж забезпечило жорсткий контроль за майном, що вивозиться поза межі України з метою його подальшого належного адміністрування.

Розвиток законодавства з питань оподаткування багатства має відповідати загальному напрямку України до євроінтеграції. Підписавши у Брюсселі 21 березня 2014 року політичну частину Угоди про асоціацію з Євросоюзом, наша країна юридично закріпила своє бажання розвиватись далі саме по цьому шляху [2]. У контексті податкової політики і, зокрема, податку на багатство це означає необхідність формувати вітчизняне законодавство з максимальним урахуванням напрацювань зарубіжних країн. Слідування такому підходу важливе ще й тому, що майно, котре може бути розцінене в Україні як об'єкт податку на багатство, в умовах глобалізації економічних зв'язків національних економік може знаходитись не лише на території України, але й за її межами. Тому, вітчизняне податкове законодавство має відповідати міжнародній практиці, зокрема, в частині визначення поняття багатства, виокремлення його об'єктів, бази оподаткування та інших елементів податку на багатство.

Ще в 2012 році Кабінетом Міністрів України серед переліку заходів з виконання завдань соціальної політики було передбачено запровадження подат-

ку на багатство[3]. На виконання такого завдання почалась робота по розробці відповідних законопроектів, і нині у Верховній Раді України, в її Комітеті з питань податкової та митної політики знаходяться на розгляді ряд законопроектів що стосуються оподаткування розкоші (багатства) [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]. Отже можна стверджувати, що вітчизняна податкова політика у найближчій перспективі орієнтується на формування та розвиток відповідного законодавства з податку на багатство (розкіш). Ефективність реалізації в країні податку на багатство залежить від усвідомлення законодавцями, органами виконавчої влади та рештою нашого суспільства сутності поняття багатства, правильності визначення об'єкта та бази оподаткування, величини цього податку та інших його елементів. Разом з тим, зарубіжний досвід має бути критично оцінений та застосований у вітчизняній практиці з урахуванням тих економічних, соціальних та історичних особливостей, які характерні для нашої країни.

Аналіз зареєстрованих в українському парламенті законопроектів що стосуються оподаткування багатства (розкоші) дозволяє стверджувати, що вони потребують суттєвого доопрацювання. Насамперед, слід законодавчо закріпити прийняте міжнародною практикою визначення поняття багатства, котре можна розглядати як об'єкт оподаткування, а отже об'єкта та бази оподаткування податком на багатство.

Нагадаємо, що Міжнародною системою національних рахунків прийнято, що багатство домашніх господарств (фізичних осіб) може бути представлено у формі наступного майна (активів): земельні ділянки та будинки, накопичені пенсійні рахунки та інвестиції у фінансові активи, а також права вимог до суб'єктів господарювання. При цьому багатством вважатиметься лише чиста вартість такого майна, тобто та частина його вартості, котра залишається після вирахування зобов'язань, включаючи іпотеку, заборгованість по банківських кредитах та іншу заборгованість.

До багатства юридичних осіб (корпорацій) Міжнародна система національних рахунків відносить ті їх активи, що не призначаються ними для

продажу або використання у господарській діяльності (сировина, матеріали, засоби виробництва) та не зберігаються у якості монетарного золота або фінансового активу у формі неалюкованих металевих рахунків. Багатством класифікується наступне майно: дорогоцінні метали, каміння; антикваріат та інші художні предмети (картини, скульптури та предмети, що є визнаними витворами мистецтва; музейні експонати); інші цінності (колекції поштових марок, монет, фарфору, книг та інше, що має визнану ринкову вартість; високохудожні ювелірні прикраси, виготовлені з дорогоцінного каміння і металів, що мають суттєву вартість реалізації). До багатства юридичних осіб віднесена також чиста вартість таких активів як земля, будівлі, споруди та інші основні засоби, що не використовуються у виробництві. При цьому чистою вартістю є вартість такого майна за вирахуванням боргових зобов'язань, прийнятих за цими активами. Детально про це йшлося у розділі 1.1. даної роботи.

У вітчизняному законодавстві слід закріпити наступні характеристики (ознаки) багатства, як майна, що може бути об'єктом оподаткування:

- поняття «багатство» не тотожне поняттю «доходи», розподіл багатства між членами суспільства більш нерівномірний, ніж розподіл доходів;
- багатство представлено різними видами майнових активів, що належать платнику на праві власності;
- вартість багатства оцінюється за ринковою вартістю активів (майна), що класифікуються як багатство, при цьому від їх загальної ринкової вартості має відніматись вартість пов'язаних з ними боргових зобов'язань; тобто багатством є лише неттоварність (чиста вартість) такого майна;
- щодо фізичної особи, то як багатством можуть бути класифіковані наступні види її майна: земельні ділянки, будинки, накопичені пенсійні рахунки та інвестиції у фінансові активи, а також права вимог до суб'єктів господарювання;
- щодо юридичної особи, то як багатство можуть бути класифіковані наступні види її майна: різні види активів, що не призначені для продажу або використання у господарській

діяльності корпорації (сировина, матеріали, засоби виробництва) та не зберігаються у якості монетарного золота або фінансового активу у формі неалюкованих металевих рахунків; дорогоцінні метали, каміння, антикваріат та інші художні предмети (картини, скульптури та предмети, що є визнаними витворами мистецтва, музейні експонати); інші цінності (колекції поштових марок, монет, фарфору, книг та інше, що має визнану ринкову вартість; високохудожні ювелірні прикраси, виготовлені з дорогоцінного каміння і металів, що мають суттєву вартість реалізації); чиста вартість таких активів як земля, будівлі, споруди та інші основні засоби, що не використовуються у виробництві.

Аналізуючи досвід інших країн, вважаємо доцільним не оподатковувати податком на багатство предмети мистецтва та антикваріату. Такий підхід дозволить не стимулювати процес вивезення такого майна поза межі країни та/або приховування його від громадськості з метою уникнення податків.

Доцільно приділити значну увагу питанню оцінки вартості майна, оскільки практика більшості зарубіжних країн демонструє, що саме несправедлива система оцінки багатства була причиною численних податкових спорів та вилучення цього податку з податкових систем країн. Тому у процесі оцінювання слід застосовувати підходи, розроблені ОЕСР, згідно з якими база оподаткування має вираховуватись за ринковою вартістю. Таке завдання не завжди легко реалізувати, оскільки ринкова вартість майна постійно змінюється, і для оперативного їх врахування потрібні чималі витрати, що суттєво здорожчує адміністрування цих податків.

Щодо визначення бази оподаткування, то вона має відповідати підходам ОЕСР та існуючій зарубіжній практиці. Мова йде про те, що ні в якому разі не можна оподатковувати всю вартість майна (об'єкта оподаткування). Базою оподаткування є лише чиста вартість майна, котре класифіковано як об'єкт оподаткування, тобто ринкова вартість за вирахуванням існуючих у власника боргових зобов'язань по такому майну.

Наступним важливим питанням є визначення категорії платників податку: тобто чи буде запроваджуватись оподаткування фізичних осіб, чи корпорацій. Досвід інших країн свідчить, що здебільшого ними є фізичні особи. Вважається, що бізнес є рушійною силою розвитку економіки країни, і справляння навіть невеликого податку, сприймається ним негативно.

Ми також схилиємось до того, що платниками податку на багатство мають бути фізичні особи (як резиденти, так і нерезиденти). Але для цього в Україні має бути налагоджено облік та статистика майна фізичних осіб, що може бути класифіковано як багатство. Крім того, необхідно визначити критерій багатства. Тобто, починаючи з якої величини чистої вартості майна починається оподаткування. Адже у всіх країнах існує неоподатковуваний мінімум чистої вартості майна, класифікованого як багатство. Оподатковується лише та частина чистої вартості майна, класифікованого як об'єкт оподаткування, котра перевищує неоподатковуваний мінімум. Коло платників податку на багатство розширюватиметься в міру зростання рівня матеріального добробуту суспільства.

Вважаємо доцільним, щоб податком на багатство обкладалося майно резидентів, котре належить їм і розташоване як на території України, так і поза її межами. При цьому треба зважати на те, що особа, яка володіє майном, що знаходиться на території іншої держави, має право скористатися угодою про уникнення подвійного оподаткування майна та доходів, у разі якщо така угода між Україною та іншою країною існує.

При встановленні розміру ставки податку, вважаємо, що тут має бути використаний підхід зарубіжних країн, тобто запровадження прогресивної шкали оподаткування. Зазначимо, що на сьогодні в зареєстрованих у Верховній Раді України законопроектах щодо оподаткування розкоші пропонується змішаний метод, при якому існує рівний (в абсолютній сумі) та пропорційний методи оподаткування.

Розміри податкової ставки з податку на багатство, як свідчить зарубіжний досвід, мають бути невеликими: від

0,5% - до 3%, залежно від величини чистої вартості майна, що перевищує неоподатковуваний мінімум.

Податковим періодом з податку на багатство доцільно визначити календарний рік. Тобто його сплата має відбуватись раз на рік. Хоча можливе і одноразове стягнення податку.

Для мінімізації витрат на адміністрування податку на багатство доцільно оподатковувати те майно, яке легко обліковується та контролюється і яке важко сховати від податкових органів (наприклад, нерухомість, транспортні засоби, цінні папери, банківські вклади).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія партнерства з Україною на 2012-2016 роки. - Представництво Світового Банку в Україні, Білорусі та Молдові. Регіон Європи та Центральної Азії. Міжнародна фінансова корпорація, Регіон Центральної та Східної Європи. - 20 січня 2012 року. -102 с.

2. Урядовий портал України. Електронний ресурс: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247128861&cat_id=244276429

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 р. № 189-р «Про затвердження плану заходів з виконання завдань соціальної політики на 2012 рік».

4. Проект Закону України «Про заборону громадянам України придбавати предмети розкоші за кордоном», №8598, дата реєстрації 01.06.2011 р.

5. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення нових ставок податку з доходів фізичних осіб та оподаткування окремих транспортних засобів, що можуть бути віднесеними до предметів розкоші)», №9754, дата реєстрації 27.01.2012.

6. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування предметів розкоші», №10558, дата реєстрації 05.06.2012.

7. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування предметів розкоші», №10558-1, дата реєстрації 08.06.2012.

8. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення нових ста-

вок податку з доходів фізичних осіб та оподаткування окремих транспортних засобів, що можуть бути віднесеними до предметів розкоші)», №10558-2, дата реєстрації 14.06.2012.

9. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування окремих транспортних засобів, що можуть бути віднесеними до предметів розкоші)», №1230, дата реєстрації 10.01.2013.

10. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування предметів розкоші», №2343, дата реєстрації 20.02.2013.

REFERENCES:

1. Country Partnership Strategy for Ukraine for the period FY12-FY16. - Ukraine, Belarus and Moldova Country Management Unit. Europe and Central Asia Region. International Finance Corporation, Central and Eastern Europe Department. - January 20, 2012. - 102 p.

2. Web-Portal of Ukrainian Government. Electronic resource: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247128861&cat_id=244276429

3. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine #189- p dated March 28, 2012 «On approval of a plan of social policy for 2012».

4. The Draft Law of Ukraine «On banning Ukrainian citizens to purchase luxury items abroad», #8598, registered June 01, 2011.

5. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding new tax rates on personal income tax and taxation of vehicles, which can be classified as luxury goods», #9754, registered January 27, 2012.

6. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding taxation of luxury goods», #10558, registered June 05, 2012.

7. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding taxation of luxury goods», #10558-1, registered July 08, 2012.

8. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding new tax rates on personal income tax and taxation of vehicles, which can be classified as luxury goods», #10558-2, registered July 14, 2012.

9. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding taxation vehicles, which can be classified as luxury goods», #1230, registered January 10, 2013.

10. The Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding taxation the luxury goods», #2343, registered February 20, 2013.

РІЦПУ